

ELS CENTELLES, SENYORS DE NULES I COMTES D'OLIVA

Detall d'una de les plaques dels revoltos de l'enteixinat d'una de les sales del palau d'Oliva. (f.: E. Fischer)

FRANCESC GILABERT DE CENTELLES I DE QUERALT, (1408 -1480).

Des de molt jove va estar al servei del rei Alfons el Magnànim, del qual era conseller i camarlenc.

En 1423, amb només quinze anys, ja havia acompanyat son pare en la conquesta d'Iscla i en el saqueig de Marsella¹⁰⁰.

L'any 1432, quan son pare va dictar el seu codicil testamentari, Francesc Gilabert de Centelles es trobava en el Regne de Nàpols al servei del Rei. En 1433 va tornar al Regne de València per a prendre possessió de les baronies i possessions que havia heretat d'aquest.

Va tornar a Itàlia, on va romandre almenys fins a l'any 1458 al servei del Magnànim.

Al juliol de l'any 1438, el Rei va fer donació, a Francesc Gilabert, del Castro Genovese; la donació la va fer el Rei per l'ajuda prestada pel Senyor de Nules durant l'alliberament d'aquest lloc, que havia caigut en mans de Mateo Dòria, s'hi especifica que Francesc Gilabert havia exposat la seua persona i béns a molt diversos perills i treballs per l'honor del Rei. La concessió li va ser atorgada a perpetuïtat segons usos i costums del Regne de Sardenya¹⁰¹.

El dia 14 d'abril de l'any 1449, el Rei, estant a Nàpols, en reconeixement dels serveis prestats tant pel Senyor de Nules com pel pare d'aquest, li va concedir el títol de comte d'Oliva. En el document, el monarca lloa les qualitats de Francesc Gilabert de Centelles, tractant-lo com a «sobreixent entre qualsevol, pel valor, mèrits i molts altres aspectes, i excel·lentíssim, tant en la pau com en la guerra», i, a continuació, cita algunes de les gestes en què havia intervingut: la primera conquesta de Nàpols; la conquesta d'Iscla; el saqueig de Marsella;

¹⁰⁰ AHN: *Osuna*, Leg. 597,1.

¹⁰¹ ACA: *Cancelleria*, Reg. 2768, ff. 198 r.-201 r.

Medalla d'Alfons V d'Aragò.
El Magnànim nomenà Francesc Gilabert de Centelles Comte d'Oliva i amb la qual cosa, el senyoriu d'Oliva esdevingué comtat.

les guerres amb Castella, en les quals el Rei l'havia nomenat Mariscal de tot el seu exèrcit; la campanya del nord d'Àfrica, a l'illa de Gerba; l'atac a Gènova; la defensa de Nàpols de l'atac de la flota veneciana, i en la guerra amb els florentins¹⁰².

Al cap de quatre anys, el 12 de setembre de l'any 1453, Alfons el Magnànim nomenà Francesc Gilabert de Centelles alcaid del castell Jenuense, Cabo Sàsser i Logudor en el de Sardenya¹⁰³, i el dia de cap d'any de 1454 li lliurava la castellania de Sàsser¹⁰⁴.

En 1454 va participar en l'expedició a Albània, i en 1455 va ser comissionat pel Rei perquè es traslladara a la cort pontifícia per a felicitar Calixt III per la seua elecció com a Papa¹⁰⁵.

Després de la mort del Rei -15 de juliol de l'any 1458- Francesc Gilabert de Centelles degué romandre encara a Itàlia, ja que el primer dia de febrer de 1459, ens consta que va entrar a la ciutat de València, «el qual venia del Regne de Nàpols, on hi havia estat molt de temps». L'entrada del comte d'Oliva en la

¹⁰² AHN: *Osuna*, Leg. 597, l.

¹⁰³ AHN: *Osuna*, Carp. 168, núm.: 14. 44.- AHN: *Osuna*, Carp. 168, núm.: 14.

¹⁰⁴ DURAN, E. (ed.): *Dels fets e dits del gran rey Alfons*, Barcelona, 1990, p.16.

¹⁰⁵ CABANES PECOURT, M. D.: *Op. cit.*, p. 205.

capital del Regne de València va ser celebrada per molta gent que va acudir a veure'l i rebre'l, i l'endemà se li va organitzar una cavalcada amb molt d'honor¹⁰⁶; al cap de sis dies arribava a la ciutat el rei Joan II i, en les festes amb què la capital del Regne va celebrar l'esdeveniment, el comte d'Oliva apareix com a jutge d'un dels tornejos que s'hi van celebrar¹⁰⁷

L'any següent, el comte d'Oliva va ordenar construir una capella o ermita votiva en la seua vila de Nules, al costat d'un encreuament de camins, situat fora de les muralles de la població, sota l'advocació dels Sants Àngels i Sant Miquel, en la qual va fer col·locar l'escut de les seues armes.

El dia 23 de novembre de 1462, el rei Joan II, reconeix els serveis prestats a la Corona per Francesc Gilabert de Centelles i els seus avantpassats i, de manera molt especial l'ajuda que d'aquest havia rebut, «acudint personalment amb les seues gents de València i alliberant la ciutat i castell de Balaguer, durant la conspiració haguda recentment a Barcelona i principat de Catalunya»¹⁰⁸.

El comte d'Oliva, en tornar al Regne de València, va incrementar encara més el patrimoni: en 1463 va comprar la vila de Murla; deu anys més tard comprava la baronia de Pego i els seus llocs annexos de Favara, Benumeya i Adzúbia, posats a subhasta pel lloctinent del Governador General del Regne. El 19 de novembre de 1476 va adquirir, també per compra, les baronies d'Orba i Laguar¹⁰⁹.

El dia 8 de desembre de 1478, el rei Joan II el va nomenar Governador General del Regne de València, per la mort de Joan Roís de Corella, comte de Concentaina, que fins llavors havia desenvolupat l'esmentat càrrec¹¹⁰.

Francesc Gilabert de Centelles va testar en la vila d'Oliva, davant del notari Pere Barreda, el dia 21 de gener de l'any 1480 i, malgrat ser el primer Centelles que havia ostentat el títol de comte d'Oliva, en el seu testament va disposar ser soterrat en la cripta de l'església Major de la vila de Nules, on reposaven tots els seus avantpassats des de Gilabert de Centelles i Montcada¹¹¹.

Del seu matrimoni amb la seua segona esposa, Beatriu Ximénez d'Urrea, van nàixer: Serafí, Querubí, Beatriu i Estefania.

Un indicatiu de la importància dels senyors de Nules és el fet que l'any 1491, precisament, Querubí de Centelles va ser promés en matrimoni a Lucrècia Borja, filla de qui a l'any següent assumiria el Pontificat sota el nom d'Alexandre VI^{111 (BIS)}.

¹⁰⁶ CARRERES ZACARÉZ, S.: *Ensayo de una bibliografía de libros de fiestas celebradas en la ciudad de Valencia y su antiguo reino*. València, 1926, p. 77.

¹⁰⁷ AHN: *Osuna*, Leg. 4069.

¹⁰⁸ GINER GUERRI, S.: *Historia de Murla*, Alicante, 1995, p. 179.

¹⁰⁹ MATEU IBARS, J.: *Los virreyes de Valencia*, Valencia, 1963, pp. 96-97.

¹¹⁰ AHN: *Osuna*, Leg. 598, 2.1.

¹¹¹ DURAN, E. (ed.): *Op. cit.*, pp. 17-23.

Calixt III. Taller de Joan de Joanes. S. XVI. Catedral de València. El Comte d'Oliva comissionat l'any 1455 pel rei es traslladà a la cort pontifícia per felicitar a Calixt III per la seua elecció com a Papa. (99)

De relacions fora del matrimoni, el primer comte d'Oliva va tindre, amb tota seguretat, dos fills bastards: Ramon Guillem de Centelles i Jordi de Centelles, tots dos destinats a la vida eclesiàstica. El primer va ser canonge de la catedral de València i va arribar a ocupar els càrrecs de protonotari i tresorer pontifí, sent legitimat per Alexandre VI; Jordi de Centelles va ocupar els càrrecs de rector d'Oliva i Almenara, així com de canonge de la catedral de València.

El futur Ferran el Catòlic, quan era Rei de Sicília, nomenà Jordi de Centelles mestre de capella i conseller reial. Aquest fill del comte d'Oliva es va distingir per les baralles i disputes en què es va veure implicat durant la seua vida, així com per la seua activitat literària; va escriure diverses composicions poètiques, per les quals és més conegut, i va traduir al català l'obra d'Antoni Becadelli: *de dictis et factis Alphonso Regiu Aragonum* ¹¹².

¹¹²bis.-COLLISON-MORLEY, J.: *Los Borgia*, Barcelona, 1982, p. 39

Resposta del noble don iordí sentelles
tirant ala ioya en labor òla jøge mana

De fe damor /la mes encesa flama
Mare de deu /en lo cel noua dea
Los angels bons /corren a vostra fama
Lo paraís /nouellament senrama
Dcu ífenít /de vostra carn sarrea
De rích tresor /portas etern cabal
Neta de crím /ní menys pogues peccar
Cambra del fil /el vos poch preferuar
Taca nous fes /peccat original

Mena deflors /incomperable rosa
De virtut flum /escala lum e vida
Dels reys lo rey /quant vos pres en esposa
Verge rastas /sanctifficaday cosa
La pura sanch /ab lo verb fes hunída
De qnes segui /nostra redempció
Morí la mort /obras de salut pont
Manna suau /mana de vostra font
Vexel sençer /de tanta vnío

Dels Ceraffíns /pus gran intelligència
Enteniment /mes alt que dels proffetes
Lamor queyte /la íncreadascència
Ea quels secrets /dela veraxístencia
Vos son vberts /príncessa de pcrfetes

Poema de Jordi de Centelles, un dels dos fills bastards reconeguts pel primer comte d'Oliva, amb el qual participà a les trobes en *Lahors de la Verge Maria*, l'any 1474, que a més, es va constituir en el primer llibre imprès a Espanya. El fet que el primer poema fos el del fill bastard del comte d'Oliva dona prova de la importància social i política de que disposaven els nostres comtes en aquell moment.

Deliberant / deus pendre vostre vel
Donaus lo que / pot dar lesperít sant
La trinitat / vos illumina tant
Quel vostre nom / alegra tot lo cel

O plenitut / de caritat eterna
Tot quant obras / son actes meritoris
Morint íbesus / fos de dolor sifterna
Tímo segur / ab quel mon se governa
Kíu per regar / los deserts purgatorís
Archa de pa / colona de gran fe
Vos preueníu / de merce les fauors
Mare de tots / o excelent recors
Lo mon perdut / vostre pilar foste

En pus alt loch / dexcelça monarchía
Maíor dom sou / en lo gran cel de víure
Gloría laus / canten ab armonía
Angels e sants / e tota gerarchía
Míra en vos / lo que nos pot escriure
Plena de dons / e de bens gratuít
Imperadríu / pel ínmortal tresor
Obiecte clar / emínent esplendor
Copíos past / dels eternalis conuít

SERAFÍ DE CENTELLES I XIMÉNEZ D'URREA, (¿?-1536)

El dia 28 de gener de 1480 moria en el castell d'Oliva Francesc Gilabert de Centelles. I el 21 de febrer de 1480, prenia possessió de la vila d'Oliva, castell de Rebollet i tot el comtat d'Oliva, el seu fill primogènit: Serafí de Centelles i Ximénez d'Urrea.

En l'acte de possessió va actuar com a notari Antoni Barreda, el qual va alçar acta en quatre pergamins «de moltes possessions de les terres del comte d'Oliva»; però a l'hora de realitzar la còpia que es conserva actualment a l'AHN, «només restaven un pergami i un fragment d'un altre, atés que els altres van ser sostrets i esgarrats pels de la Germania»¹¹³.

La presa de possessió del castell i viles de la baronia de Nules es va realitzar a primers de març de l'any següent; en l'esmentat acte van estar presents els notaris Antoni Barreda i Manuel Sparça i els procuradors de la Comtessa d'Oliva, mossén Guillem Ramon Pujades i Andrés Sart, els quals van prendre possessió en nom d'aquesta¹¹⁴. Probablement, a l'època, l'hereu de la Baronia ja estava en els regnes d'Itàlia, on va romandre durant llargs períodes de temps al servei de la Corona.

En data 30 de juliol del mateix 1480, el comte d'Oliva va adquirir del rei Ferran II els llocs de Marquine i el castell de Macomer a Sicília, segons costum d'Itàlia.

El 15 d'octubre de l'any 1482, quan es va encarregar a Rodrigo d'Osona el nou retaule per a l'església Major de Nules, s'hi especifica que aquest haurà de realitzar-se a satisfacció de la Molt Respectable Senyora Comtessa d'Oliva i

¹¹³AHN: *Osuna*, Leg. 1004, 5.

¹¹⁴ Arxiu de Protocols del Patriarca: R. 995; DOMINGO PÉREZ, C., VICENT CAVALLER, J. A., BARCELÓ TORRES M.C.: *La Vilavella*, Valencia, 1977, pp. 223-225.

¹¹⁵ APP: R. 6415; publicat per COMPANYY, X., en *Archivo de Arte Valenciano*, año LXX; i TORRES I MIRALLES, J.: *Op.cit.*, pp. 479-478.

Pinturicchio: retrat de Lucrècia Borja en la disputa de Santa Caterina. Aps. Borja. Vaticà. Procedent del retaule de Santa Úrsula.

Lucrecia durant un temps va estar promesa amb Querubí de Centelles, germà de Serafí. Posteriorment en arribar el cardenal Roderic de Borja al pontificat, sota el nom de Alexandre VI, es va desfer el compromís per tal de casar-la amb un noble italià.

del Molt Respectable Senyor Comte d'Oliva, el seu fill, així com de la Molt Respectable Senyora Comtessa, dona d'aquest; com a testimoni va actuar el noble Senyor Jordi de Centelles, doctor en lleis i canonge de la catedral de València¹¹⁵ aquestes dades ens permeten afirmar que en aquesta data Serafí de Centelles ja s'havia casat i que el seu germà bastard, Jordi de Centelles, havia sigut legitimat pel seu pare abans de morir.

Va participar en el setge de Màlaga i en les campanyes de Ferran II a Nàpols.

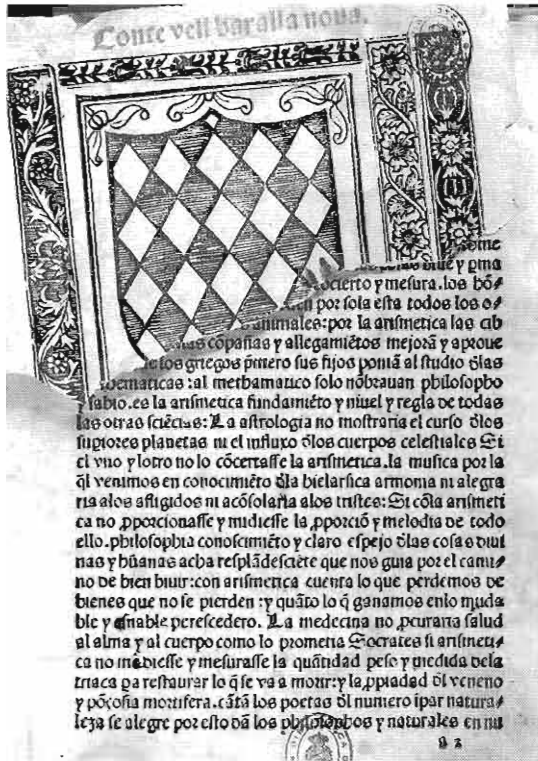
Durant la revolta de les Germanies, amb el Duc de Sogorb, va ser un dels dirigents de la repressió contra els agermanats.

Aficionat a les lletres és exemple de noble humanista. Va subvencionar la publicació de diversos llibres, entre ells el *Cançoner General* d'Hernando del Castillo, en el qual figuren unes composicions poètiques seues.

Protector de l'humanista Joan Baptista Anyes, el va triar com a preceptor del seu nebot i successor Francesc Gilabert de Centelles i Hernández d'Heredia; és autor d'un sonet en castellà, publicat al final de la traducció que Jerònim d'Urrea va realitzar d'*Orland Furiós* d'Ariosto.

Gil Polo l'inclou entre els poetes valencians que figuren en el seu *Canto del Túria*¹¹⁶.

¹¹⁶DURAN, E.: *Serafí de Centelles-Riusech i Ximénez d'Urrea*, publicat a *Gran Enciclopèdia Catalana*, Barcelona, 1973, Vol. 1, pp. 819-820; MESTRE PONS, F.: *Apunts biogràfics dels Centelles i Riusech*, publicat a *El palau dels Centelles d'Oliva*, Oliva, 1997, p.57.

El comte Serafí de Centelles fou un bon exemple del noble humanista. Subvencionà la publicació de molts llibres entre els quals el de J. Andrés, *Sumario breve de la práctica de la aritmetica* a jutjar per la portada amb l'escut dels Centelles i la llegenda "conte vell baralla nova". Aquest sumari, publicat a València el 1515, va ser un dels primers títols en aquesta disciplina.

Camarena Mahiques, al referir-se a ell, el qualifica com «el nostre Gran Comte d'Oliva», i apunta els intents del comte d'Oliva per influir en la vida municipal de la ciutat de València, finançant la «*Taula de Canvis*», com a motiu que el va arrossegar a sofrir serioses despeses econòmiques. Va prendre part en les disputes nobiliàries que en aquella època eren tan freqüents en la capital del Regne i que moltes vegades van acabar en duels a mort¹¹⁷.

Com a indicatiu de la seua posició social va participar en els esdeveniments que en aquells anys van ocórrer en la capital del Regne: el 15 de novembre de 1481 va portar un dels bordons del pal·lí, sota el qual va fer la seua entrada en la ciutat de València la reina Isabel la Catòlica; en 1507 va actuar com a jutge en les justes organitzades per la ciutat per a celebrar l'entrada de Ferran el

¹¹⁷ CAMARENA MAHIQUES, J.: *De la Història d'Oliva i Rebollet*, publicat a *Iniciació a la història d'Oliva*, València, 1978, p. 166

Catòlic i la seua segona esposa Germana de Foix; l'11 de desembre de 1523 va rebre Germana de Foix, que arribava a la ciutat per a prendre possessió com a Virreina. El seu palau del carrer Cavallers va ser triat per a allotjar momentàniament Germana de Foix, quan es van celebrar en la catedral els funerals del seu segon marit.

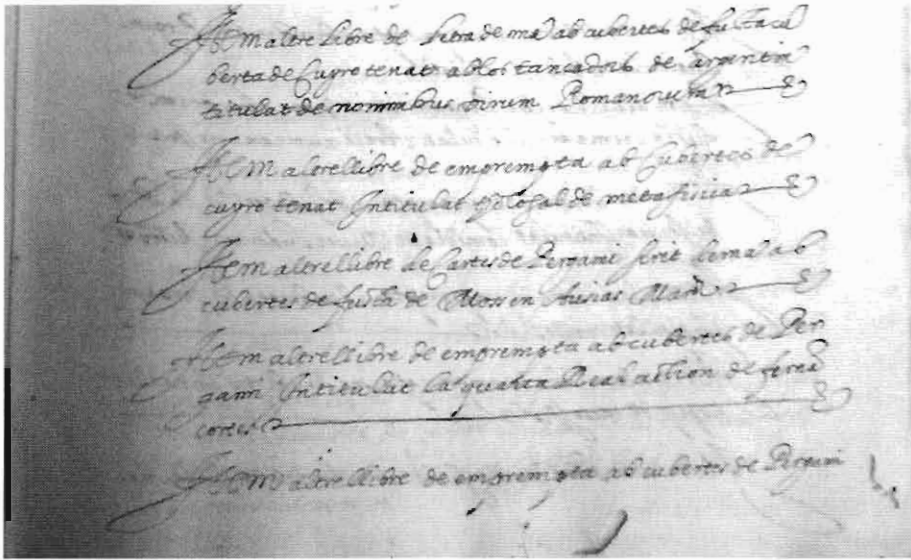
Li atribueixen les obres que van transformar l'antic castell d'Oliva en palau¹¹⁸.

El dia 6 de gener de l'any 1528, estant en la vila d'Oliva, Serafí de Centelles, va fer testament davant del notari Mateu Ros. Hi disposava que, quan succeïra la seua mort, el seu cos fora portat a la vila de Nules, acompanyat pels seus criats i per vint sacerdots, per a ser soterrat en l'església Major d'aquesta població, «en la sepultura dels nostres avantpassats, en la qual reposen soterrats els cossos dels senyors el nostre avi, el pare i la resta de predecessors nostres i els fills nostres»¹¹⁹.

Serafí de Centelles s'havia casat amb Magdalena de Pròxita, de la qual, segons sembla, no li va sobreviure cap fill; per aquest motiu, a la seua mort, va heretar les seues possessions el seu nebot Francesc Gilabert de Centelles i Fernández d'Heredia.

¹¹⁸ MESTRE PONS, F.: *Op. cit.*, 58-59,63.

¹¹⁹ AHN: *Osuna*, Leg. 598,2.1.

Fragment del foli 38, de l'inventari on continua la relació de llibres que els comtes posseïen al seu Palau d'Oliva en el qual apareix: *altre llibre de cartes de pergamí, escrit de mà, ad cubertes de fusta, de Mosén Ausiàs March*. Un manuscrit de Mossén Ausias March.

FRANCESC GILABERT DE CENTELLES I FERNÁNDEZ D'HEREDIA (-? -1550).

Era fill de Querubí de Centelles i Ximénez d'Urrea, de qui en 1515 havia heretat la baronia de la Vall de Cofrents.

Encara vivia el seu oncle, el comte d'Oliva, quan va estar en perill de mort, com a conseqüència de les ferides i fletxes rebudes durant un enfrontament que va tindre amb els moros de La vall d'Alfondec¹²⁰.

Serafi de Centelles s'havia preocupat de la seua formació i instrucció, encarregant per a tal menester l'humanista Joan Baptista Anyes.

Francesc Gilabert de Centelles es va instruir en les lletres i algunes de les seues poesies, cartes i elegies en llatí van ser incloses en les obres del seu mestre.

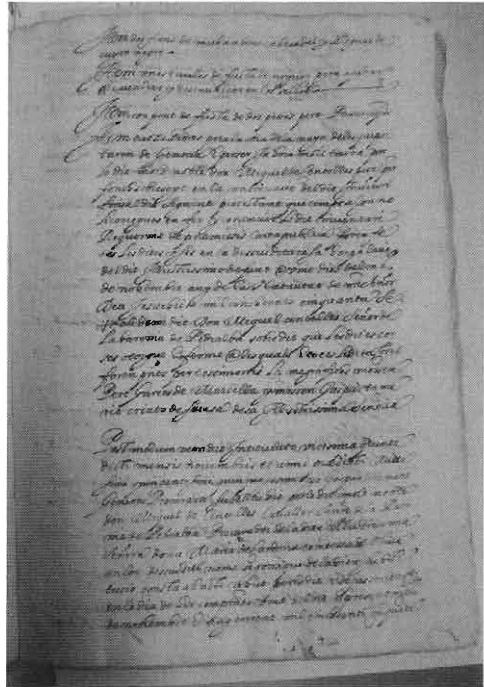
Gràcies a la influència del seu oncle va participar en les festes que la ciutat de València va organitzar a l'emperador Carles; Francesc Gilabert va combatre a les canyes amb l'Emperador i altres tres nobles.

A la mort de Serafi de Centelles va heretar totes les seues possessions.

Entre la gent era conegut com a «el comte Lletrat».

Juan Baptista Anyes, qui, després de la seua mort, va ser reconegut com a

¹²⁰AHN: Osuna, Leg. 618,1, f. 14 r.

Fol. 18^{rº} on apareixen entre altres:
Ítem dos frens de mula, ab ses cabeçades y regnes de cuyro negre.
Ítem, un pont de fusta de dos pessas, per a passar céquies.
Ítem, tretze pedres, per a l'obra de la naya, de les que portaven de Gènova.

«venerable», degué inculcar-li també unes fortes conviccions religioses, ja que l'any 1538, el nou Comte d'Oliva el va enviar a cristianitzar els seus vassalls moriscos de La vall de Cofrents¹²¹

Francesc Gilabert de Centelles es va casar amb Maria de Cardona; les capitulacions matrimonials van ser signades el dia 21 de novembre de l'any 1525¹²², i del matrimoni van nàixer els fills Pere, Magdalena, Anna, Felipa, Joana i Maria.

El Comte d'Oliva va fer testament el dia 4 de maig de 1547; i va nomenar com a hereu el seu únic fill, Pere de Centelles i Cardona. A la seua esposa, Maria de Cardona, la nomenava tutora i administradora, mentre fóra menor d'edat el seu fill Pere; així mateix nomenava com a marmessors testamentaris Miquel de Centelles, Senyor de la baronia de Pedralba, i Joan Baptista Anyes.

Francesc Gilabert de Centelles i Fernández d'Heredia va morir a Oliva el dia 28 d'octubre de l'any 1550¹²³.

¹²¹ CAMARENA MAHIQUES, J.: *Op. cit.*, pp.166-168; MESTRE PONS, F.: *Op. cit.*, pp. 64-69.

¹²² Arxiu Històric de Nules: *Vària*, núm..2690, ff. 68 v.-79.v.

¹²³ AHNu: *Vària*, núm. 2690, ff. 105 r.-107 r.

PERE DE CENTELLES I DE CARDONA, (1537 -1569).

Pere de Centelles i de Cardona va nèixer en el palau d'Oliva el dia 3 d'agost de l'any 1537.

En el moment de la mort de son pare només tenia 13 anys, per la qual cosa Maria de Cardona, sa mare, va assumir el paper de tutora i administradora dels béns de l'herència, prèvia realització de la pertinent escriptura d'inventari¹²⁴.

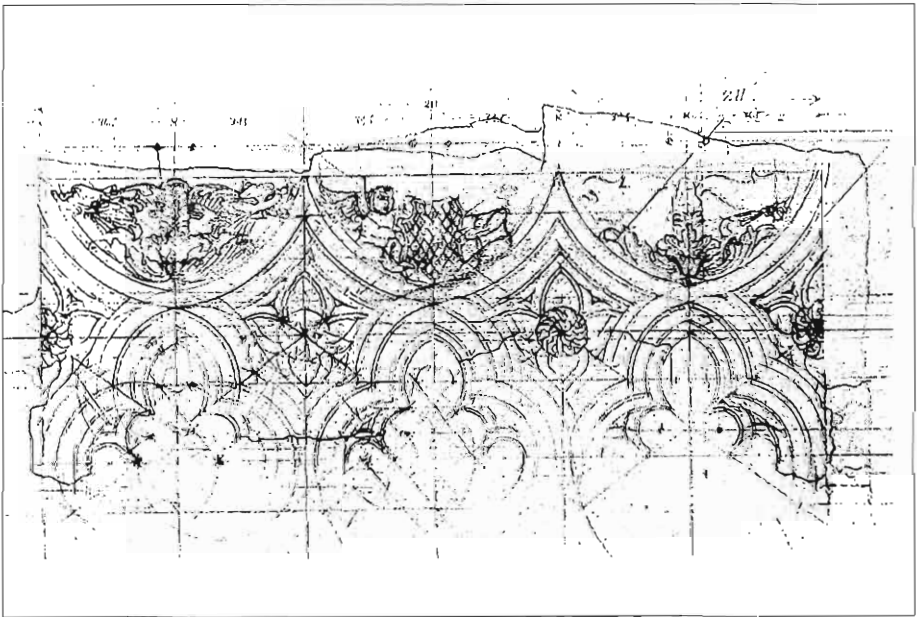
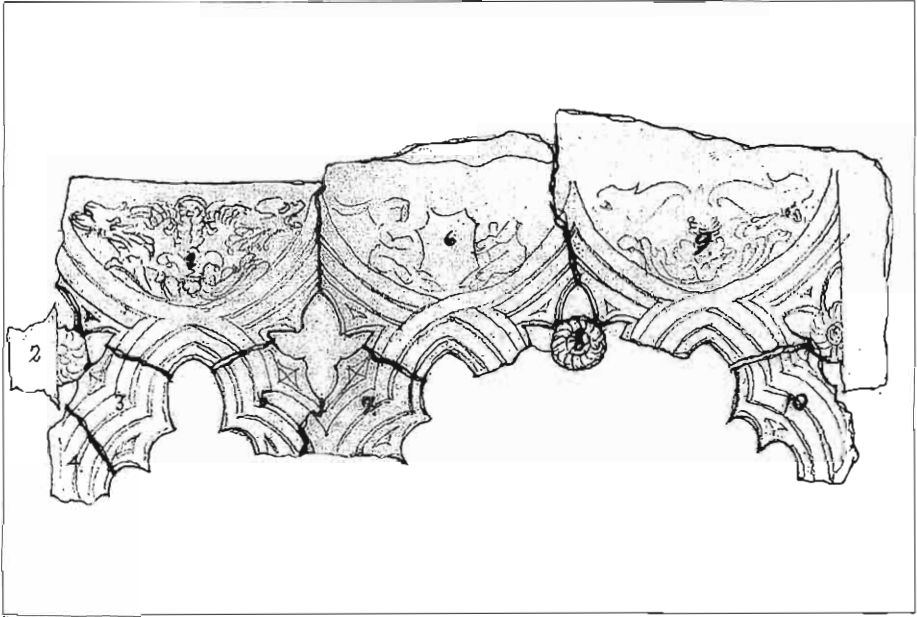
Quan encara no havia complert els setze anys van pactar el seu matrimoni amb Hipòlita de Zúñiga i Requesens.

El dia 17 de febrer de l'any 1557, als 19 anys, va caure malalt de paroxisme i va perdre la raó¹²⁵, per la qual cosa es va recloure en les estances conegudes com «los Estudis Daurats» i «los Estudis Blancs» del palau d'Oliva, on va romandre durant quasi dos anys. Durant aquest període, Pere de Centelles, va realitzar tota mena d'actes propis de persones dementes.

En diversos testimonis presos, amb posterioritat a la seua mort, es descriu com, entre altres fets: anava mig nu, fins i tot a l'època d'hivern; menjava dret i precipitadament, sense asseure's a taula, i després trencava els plats de plata en què li era servit el menjar i els tirava al foc fins que aquests s'hi fonien; feia les seues necessitats fisiològiques en el paviment de les estances on estava tancat, embrutant amb les seues mans les parets; es vestia com a moro per a adorar un ídol de bronze, al qual anomenava «*Endimión*», i els retrats «del Turc i la seua esposa», als qui ofería encens, obligant els patges que el servien a fer el mateix; de nit corria per les estances del palau, cridant que havia vist volar ànimes; feia que un dels seus ministrils de capella el masturbara; algunes nits anava amb el seu majordom, mossén Tristull, i amb alguns patges a l'església d'Oliva on, després d'ordenar obrir algunes sepultures i extreure els cadàvers,

¹²⁴ AHNu: *Vària*, núm. 2691, f. 2 v.

¹²⁵ AHN: *Osuna*, Leg. 618, 1, f. 14.

Vilhelm Lauritzen. Dibuix amb mesures per a la reconstrucció d'una finestra. Probablement la de la Sala d'Armes del Palau d'Oliva. Segons conten Pere va morir junt a la finestra centellada del seu palau d'Oliva. Probablement es tracta de la mateixa finestra.

feia que el seu instructor, des del púlpit, els predicara, mentre ell feia "locuras"; ell mateix va foradar les parets d'algunes estances del palau, buscant tresors; va intentar cremar la documentació conservada en l'arxiu del palau; i tota una sèrie de fets que pareixien evidenciar el seu estat de demència¹²⁶.

En data 17 de maig de 1558 l'emperador Carles V, atorgà un Reial Privilegi pel qual ordenava a Cristòfor Fenollet que, amb la duquesa Maria de Cardona, regira i administrara la casa i estats del Comte¹²⁷; a partir d'aquesta data, el Comte passarà per períodes de relativa normalitat, els quals s'alternaran amb d'altres de bogeria, que desembocaran en episodis com el succeït el dia 14 de març de l'any 1560. En aquesta data, estant Pere de Centelles amb la seua esposa en una cel·la del monestir de Santa Maria del Pi, la va ferir de gravetat en el cap, colpejant-la amb un petit arcabús en forma de punyal.

Conegut el fet, Jaume de Centelles, es presentà al monestir i va fer posar el Comte en una llitera, lligant-li les mans perquè aquest intentava matar-se, i el va portar a Oliva, on el van tancar en una estança de la part alta del palau; arribant a tindre'l lligat amb una camisa de força, durant el dia, i, a la nit, subjectant-lo a una de les parets amb una argolla; estant constantment sota la vigilància dels seus patges, per a evitar que s'autolesionara. Hipólita de Zúñiga es va recloure en el convent de Santa Clara de Xàtiva, encara que, al cap d'un temps, va tornar al palau i va tornar a conviure amb el Comte.

Al cap d'uns dies de l'esmentada agressió, a través d'un Privilegi Reial, es nomenà a Joan Alpont administrador general dels béns del Comte d'Oliva i a Serafí de Centelles se li va encarregar la cura de la seua persona¹²⁸.

Pere de Centelles es va fer envoltar d'una autèntica cort al més pur estil renaixentista; va tindre al seu servei: falconers i falcons, que havia ordenat portar des de Castella; ministrils, com ara, entre altres, López de Miranda i els germans Antonio i Diego del Castillo; mestre d'esgrima, per a ell i per als seus patges i criats; capellans, per a la capella del palau; secretari, tresorer, majordom, mestre-sala, cambrers, trinxaires, coper, reboster, gentils hòmens, patges, lacais, criats i criades, cavallerís, mossos de quadra, i catorze hòmens de a cavall, perquè l'acompanyaren i guardaren la seua persona i a qui fora menester, i «tot el que convenia tindre conforme a la qualitat del dit Comte»¹²⁹.

També, durant la vida de qui seria l'últim Centelles que va ostentar, fins i tot al mateix temps, els títols de Comte d'Oliva i de Senyor de Nules, com en tota bona cort renaixentista, el palau d'Oliva va ser testimoni d'intrigues i conspiracions en les quals van intervindre des de la pròpia mare del Comte, Maria de Cardona, passant per la seua germana, Magdalena de Centelles i Carles de Borja, el seu espòs, fins a alguns dels seus vassalls, per a aconseguir que

¹²⁶ AHN: *Osuna*, Leg. 616.

¹²⁷ AHN: *Osuna*, Leg. 618,1, f. 10 v.

¹²⁹ AHN: *Osuna*, Leg. 618, 1, ff. 25 r.-26 r.

fóra Magdalena o els seus fills els qui succeïren Pere de Centelles; i és molt probable que, a banda del seu caràcter i malalties, el Comte d'Oliva utilitzara els seus «actes de demència» per a evadir-se de les pressions i assetjos a què es va veure sotmès.

El dia 17 de gener de l'any 1559 Pere de Centelles, després d'haver consultat en l'arxiu del palau, on es custodiaven els testaments de tots els seus avantpassats, va fer cridar el seu secretari, Pere Sans de Sòria, i davant dels testimonis mossèn Ausias Segarra, Lluís Belart i el doctor Marzilla, li va lliurar una plica, dient: «el que està dins d'açò és el testament últim meu, el Comte d'Oliva, i vull que aquesta plica de paper que lliure a Pere Sans de Sòria siga donada pel meu últim testament»¹³⁰.

En el seu testament Pere de Centelles ordenava, entre altres coses, que, si no tinguera descendència masculina, heretara Jaume de Centelles, Senyor de la baronia d'Almedíxer, i, després de la mort d'aquest, Francesc de Centelles i els seus descendents masculins, i si no els tinguera, Miquel de Centelles, germans aquests dos del Senyor d'Almedíxer. A les seues germanes Anna i Felipa, ordenava lliurar-los set mil i cinc mil escuts, respectivament, i no anomenava per a res la seua germana major, la Duquessa de Gandia.

En diverses clàusules del testament insistia en el seu desig que en la successió se seguira sempre l'orde de primogenitura de la línia masculina, arribant a acceptar els bastards. L'exclusió de la línia femenina o els seus parents arribava fins a tal punt que, davant de la possibilitat d'extinció de totes les branques masculines dels Centelles, preveia la fundació d'una «companyia», sota el nom «dels Centelles», perquè fora la seua hereva universal. La missió de l'esmentada companyia hauria de ser «combatre els enemics de la Fe Catòlica» i conservar els béns i possessions heretats del Comte¹³¹.

El testament es va romandre en secret, tant per part del Comte com pel seu secretari i testimonis; però, després de l'incident succeït en el monestir del Pi, quan Pere de Centelles va ser portat per Jaume de Centelles al palau, aquest, veient-se amb les mans lligades, va entrar en còlera i va demanar a Pere Sans de Sòria que li lliurara el seu testament, i, davant de la seua negativa, va cridar sa mare, Maria de Cardona, i desvetllà el secret. Maria de Cardona es va alterar en gran manera i va anar cridant pel palau que, el seu fill, havia desheretat les seues germanes i fet hereus els Centelles; amb això el més rellevant del testament va ser pública veu i fama a Oliva¹³².

El dia 29 d'octubre de 1562, Pere de Centelles va revocar el seu testament i, al cap de quatre dies, va aprovar i va donar la seua conformitat als capítols

¹³⁰ AHN: *Osuna*, Leg. 618, 1, ff. 16 i.-17 l.

¹³¹ AHN: *Osuna*, Leg. 618, 1, f. 5 r.

¹³² AHN: *Osuna*, Leg. 598,2.21.

matrimonials que, en data 21 de novembre de l'any 1548, havien concertat Francesc Gilabert de Centelles i Francesc de Borja, per a casar Magdalena de Centelles amb l'hereu del Duc de Gandia; segons els capítols matrimonials, si Pere de Centelles no tenia descendència masculina, hauria d'heretar la seua germana Magdalena i els descendents d'aquesta¹³³.

Pere de Centelles va morir en el seu palau d'Oliva, el dia 3 de maig de l'any 1569, sense haver tingut descendència; probablement va ser soterrat en l'església d'Oliva; de ser així ell seria l'únic senyor de Nules i comtes d'Oliva que no reposaria en la cripta de l'església Major de Nules, al costat dels seus avantpassats; vaticini, potser, que la família del noble llinatge català que remuntava els seus orígens a l'època de Carlemany, arribada al Regne de València a finals del segle XIII, i que pot ser considerada com la més influent durant bona part de l'època foral valenciana, anava a entrar en un període de franca decadència.

¹³³ AHN: *Osuna*, Leg. 618, 1, f. 25 v.

